

AZ EGER ÉS VIDÉKE HETILAP (1884–1893) ÉS ÚJSÁGÍRÓI

BARNA BÉLA

Az alábbi tanulmányban a Kakas című élclapból kinőtt, szabadelvű párti politikai hetilap, az igen rövid életű Egeri Lapok utódaként 1884-ben megindult Eger és Vidéke, alcíme szerint „*helyiérdekű, társadalmi, vegyes tartalmú hetilap*” intézménytörténetét mutatom be 1884. március 12. és 1893. október 22. között. Ezt a lapot már említette a megyei sajtóbibliográfia,¹ egy korábbi, Engel Tibor által írott szakdolgozat,² illetve jelen tanulmány írójának egész Eger sajtótörténetét feltáró egyetemi szakdolgozata³ is, illetve konzulensi vezetéssel született egy diplomamunka⁴ is. Itt azonban egyrészt egy részletesebb bemutatásra kerül sor, másrészt pedig a tanulmányban közlöm azon személyek részletes újságírói életpályáját is, akik az Eger és Vidéke készítésében mint kiadók, szerkesztők vagy újságírók vettek részt. A tanulmány illeszkedik az egeri lapokat bemutató tanulmányaim sorába, melynek előző része az Egeri Értesítőt és az Egeri Postát mutatta be.⁵

Az Eger és Vidéke indulása 1884-ben

Az Eger és Vidéke első száma 1884. március 12-én jelent meg.⁶

A konkurens Eger című lap 2 sorban számol be az indulásáról: „*Uj lap. Eger és vidéke czim alatt helyben egy új, nem-politikai tartalmú, hetilap indult meg,*

¹ Heves megyei sajtóbibliográfia (1838–1970). Heves Megyei Könyvtár füzetei, 26. szám Eger. 1972.

² Engel Tibor: Eger város sajtótörténete 1919-ig. (Szakdolgozat) Eger. 1978.

³ Barna Béla: Eger város sajtótörténete 1705–1999 (Szakdolgozat) Szeged. 1999. 96. Illetve lásd még Barna Béla: Eger város rövid sajtótörténete. In: Poszt II/1. 2001. tavasz. 37–45

⁴ Nagy Emese: Az Eger és Vidéke története. (Szakdolgozat) Eger. 2007. (Konzulens: Barna Béla).

⁵ Barna Béla: A rendszeres egeri sajtó indulása: az Egeri Értesítő és az Egeri Posta (1860–1863) In: (Magyar) Nemzet és Európa: Tanulmányok a 70 éves Martin József tiszteletére. Szerk.: Széchenyi Ágnes, Buzinkay Géza. Eger. 2014. 17–3.

⁶ A lap az OSZK-ban hiányos, így az arról készült mikrofilmeken is hiányzik a lap első 35 száma. Mikrofilmen elsőként az 1884. november 5-i 36. szám érhető el.

*mely a helyi érdekű kérdések tárgyalását tűzte ki főczélul. Szerkeszti: Gáspárdy Gyula*⁷.

És valóban, az újságot az elődnek tekinthető Egri Lapokhoz hasonlóan Gáspárdy Gyula szerkesztette, bár Borovszky szerint az Eger és Vidékét Gáspárdy Géza ügyvéd alapította. Az első fellelhető mikrofilmes lappéldányon⁸ is az szerepel: „*Felelős szerkesztő: Gáspárdy Gyula*”.

Ha beleolvasunk a november 26-i lapszámba, akkor sajtótörténeti szempontból két dolgot tudhatunk meg egy aprócska hírből.

*„Földváry Kálmán munkatársunk egy 6 hüvelyes kocka 5 lapjára más-más szerkezetű napórát rajzol, és szerinte ezen napórával a dél vonalat minden más műszer például delejtű mellőzésével meg lehet pontosan határozni. Ezen kocka napóra nov. hó 29-től fogva néhány napig szerkesztőségünkben leendő közszemlére kitéve, aztán rendeltetési helyére adatik. A szép tisztán készült időjelző megérdemli, hogy megtekintessék. Az árnyékvetőket (gnomor), mik napóráknál a mutatót helyettesítik, és készítésük nagy pontosságot és ügyességet igényel, Sebestyén István úr készítette, Ajánljuk a kocka megtekintését. – A délvonal meghatározási módja iránt szerkesztőségünkben felvilágosítás adatik.”*⁹

E hírből kiderül tehát egyrészt, hogy már az Eger és Vidéke indulása környékén a munkatársak sorában van az akkor 62 éves Földváry Kálmán, aki hat évvel ezelőtt, 1878-ban már szerkesztette a Heves Vármegye című lapot, másrészt pedig hogy akkoriban viszonylag nyílt volt egy szerkesztőség, hogy csak úgy bemegetett bárki napórát nézni.

A lap egyik első szerkesztője, Földváry Kálmán

A Földváry Pest megyei eredetű család, melynek tagjai Hevesben és Nógrád-ban is megtelepedtek, s többen viseltek hivatalt mindhárom megyében. Címeres nemeslevelüket Miksa császár és király adományozta 1573-ban Feöldwaary Mátyásnak. Második előnevüket a bernátfalvi Bernáth családba való nőülés és az ezen a jogon szerzett örökség után kapták. 1699-ben a család Gyöngyösorosziban, Sárszögön, Csanádon, Andornakon, Szücsiben, Szentimrén, Cibakházán és Jenő pusztán volt birtokos.¹⁰

⁷ Eger, XXIII. évf./12. szám. 1884. március 20. 102.

⁸ 1884. november 5.

⁹ Eger és Vidéke 1884. november 26.

¹⁰ *Kondorné Látókóczi Erzsébet: Földváry Ferenc.* In: Heves megye történeti archontológiája (1681–) 1687–2000. Szerk. Bán Péter. Eger, 2011. 398.

Földváry Kálmán (bernáthfalvi és földvári) 1822-ben Gyöngyösorosziban született Földváry Ferenc¹¹ királyi táblai ülnök, alispán és báró Baldácsy Franciska (más írásmód szerint Baldacci Fanni) fiaként.¹² 1837-től 1841-ig a tullni utászkolában tanult. 1841-től 1847-ig a 3. vadászászlóaljnál szolgált. 1848 júliusában honvéd-hadnagy, Heves megye nemzetőrászlóaljában segédtszt. Szeptembertől főhadnagy volt a I. Pest megyei önkéntes nemzetőrászlóaljban. Részt vett a Jelacíc elleni harcokban. Később ismét Heves megyében nemzetőr segédtszt. 1849. szeptember 6-tól 1850. február 1-ig csendbiztos¹³ volt a Mátrai járásban, szolgabírói ranggal.

Gazdasági cikkeket írt már 1859-től a Magyar Gazdába („*Milyen mintagazdaságokat kellene a vidéki gazdasági egyleteknek állítani*”), a Falusi Gazdába, a Kertészetünkbe („*Carica Papaya*”), a Győri Közlönybe („*A dinnyészet érdekében*”) és a Népkertészbe („*A növények localizálásáról*”).

1872. február 24-től 1873. szeptember 22-ig a Gyöngyös című hetilap, 1878 januárjától október 9-ig (Endrey Gyulával) a Heves Vármegye című lap szerkesztője volt. 1884-ben munkatársa lett az akkor induló Eger és Vidéke lapnak, melyet 1885. március 18-tól szerkesztett is bő másfél éven keresztül egészen 1886. december 28-ig. Munkatársa, Kemechey az itt megjelent egyik cikkben az akkor 62 éves „*Kálmán bátyámat*” úgy jellemezte, hogy „*Ő neki bajusza van, de a feje egész mosolygó holdvilág*”¹⁴. Egy évvel később indítottak ellene egy sajtópert, ennek ité-

¹¹ Földváry Ferenc 1790. október 6-án Szücsiben született Földváry György és Balázsovics, másképpen Zsuffa Borbála első fiaként. Hivatali pályáját tiszteletbeli aljegyzőként (honorarius vicenotarius) kezdte 1811. április 30-án. (...) Földváry Ferenc irodalommal is foglalkozott, versei jelentek meg és műfordításaiból hármat bemutatott a Nemzeti Színház 1839–42-ben. (...) Földváry Ferenc a későbbi megyefőnök, Földváry János (1812–1884) nagybátyja volt.

¹² Földváry Kálmánnak két testvére volt még: Árpád, császári és királyi kamarás valamint György, aki Heves megye másodalispáni tiszttét töltötte be 1841–44 között.

¹³ <http://www.hevesarchiv.hu/data/files/280022216.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁴ Eger és Vidéke, 1885. június 23.

letéből megtudhatjuk még Földváryról, hogy római katolikus vallású, egri lakos, nős, és azt is, hogy vagyontalan, illetve, hogy már volt sajtóvétségért büntetve.¹⁵

S bár nem tartozik szorosan a szakmai pályához, érdekes megemlíteni, hogy Földváry Kálmán egyike volt azoknak az embereknek Egerben, akik 1886-ban, az egri atlétikai klub megalakulásának évében elsőként tanultak meg a városban biciklizni.¹⁶

Kiss Péter szerint¹⁷ „Földváry 1890-ben megyei aljegyző lett Egerben”. Ettől kicsit pontosabb, hogy Földváry Kálmán 1877. december 20-tól tíz éven át, 1887. április 26. másodaljegyző, majd 1887. április 26-tól 1893 februárjáig első aljegyző volt.¹⁸

Földváry Kálmán 1904-ben hunyt el Egerben.

Az Eger és Vidéke szerkesztősége és kiadója

A lap szerkesztősége a fejléc szerint a „*fő-utcza, Hartl-féle ház, földsz. 2. ajtó*” alatt volt. A házat egykori tulajdonosáról, Hartl Edéről¹⁹ nevezték el. Ugyanitt a szomszédban működött a Kiadóhivatal is, Kohn Dávid könyvnyomdájában, a földszint 1-es ajtó alatt. Ez az épület mai számozás szerint a Széchenyi utca 14-es szám, a Patikamúzeum és Mozi épülete.

¹⁵ „*Ő felsége a király nevében. Az egri kir. járásbírótság sajtórendőri kihágással vádolt Földváry Kálmán 63 éves, róm. kath., egri lakos, nős, heves megyei aljegyző, az Eger és Vidéke lap szerkesztője és kiadója, vagyontalan, sajtóvétségért már büntetve volt, az 1848 XVIII t. c. 30 és 40 §§-ai és az 1867: 431 sz. igazságügyministeri rendelet értelmében a sajtórendőri kihágásban vétkesnek kimondatik és a btk. 27 §-ában meghatározott célra fordítandó 15 (tizenöt) nap alatt vajtás terhe mellett az államkincstár részére az egri kir. bíróságnál lefizetendő 15 (tizenöt) ft. pénzbüntetésre, ennek behajthatatlansága esetén 3 napi elzárásra ítéltetik s az igénybe veendő tartási költségekben elmarasztaltatik*”. – Eger és Vidéke, 1886. március 16.

¹⁶ „*Jól vasparipázik már Ériássy, Posztóczky, Kemény adófelügyelő, Szolcsányi Gyula, Földváry Kálmán urak...*” – Eger és Vidéke, 1886. szeptember 7.

¹⁷ Kiss Péter: Hatszáznégyen Eger múltjából. Eger. 2007. 85.

¹⁸ Heves (és Külső-Szolnok) vármegye tisztikara 1872–1918. <http://www.hevesarchiv.hu/data/files/280022414.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁹ Az egykori kékfestő, svájci német család tagjai Bázeltől költöztek Magyarországra. Hartl Ede ácsmesterként, majd építőmesterként dolgozott. Bécsben ismerkedett meg Schlauch Lőrinc szatmári püspökkel, majd az ismeretségből földbérleti szerződés lett. 1863-ban költözött a család Sarudra, majd 1873-ban Egerbe. Az 1876–79 között pusztító árvizek idején önzetlenül mentette a lakosokat. A gát átvágásával saját földjei felé terelte a vizet, majd az élelem és fedél nélkül maradt embereket saját anyagi javaiból is segítette. 1880-ban Ferenc József császár nemesi ranggal és a Nyárádi előnév használatának jogával tüntette ki Hartl Edét.

Kohn Dávidról azt kell tudni, hogy 1852 körül született Cserépen.²⁰ 1880-ban vette át Kohn Vilmos nyomdáját. Több inast foglalkoztatott üzemében. 1891-ben engedélyt kért egy tiszafüredi fióküzlet nyitására, majd 1892-től könyvkötéssel is foglalkozni kezdett. Egy időben szerkesztette, illetve az ő nyomdájában, a Széchenyi utcai Hartl-házban készült tanulmányunk tárgya, az Eger és Vidéke című lap.

1893-ban nyomdája leégett, és megmaradt felszerelését, papírraktárát az ekkor létesült Egri Nyomda Rt. vásárolta meg.²¹ Miután Egerben beszüntette iparát, Budapestre költözött, ahol Petőfi néven új nyomdát alapított. Egri nyomdájában készült az Iklódy Győző²² szerkesztette Füllentő című lap is, amely Gárdonyi Géza első irodalmi zsengeit jelentette meg.

Ekkoriban, 1884-ben még Gáspárdy Gyula²³ a felelős szerkesztő, aki egyébként sokat utazott, így az Eger és Vidéke közli például sorozatban Monte Carlói levelek címmel útleírásait.²⁴ Amíg Gyula utazott, az impresszum is jelölte, hogy „távollétében ideiglenes felelős szerkesztő Földváry Kálmán”.

Az első év végén, az 1884-es szilveszteri lapszámban az Előfizetési felhívásból képet kaphatunk a lap irányvonaláról.

²⁰ Kiss Péter: Hatszáznégyen. i. m. Eger. 2007.

²¹ Az egyházmegyei nyomdán kívül – már a kapitalizmus sodrában – alapítási idő szerinti sorrendben a következő tipográfiák gazdagították Eger városát: a Hungária Könyvnyomda (1878, Horváth Jenő és Rabecz István tulajdona), Kohn Vilmos (később Kohn Dávid) Könyvnyomdája (1878), az Egri Nyomda Részvénytársaság (1893), a Löw Nyomda (1894-ben említik először, 1909-től Dobó Nyomda Részvénytársaság), a Baross Nyomda (1896., sokszorosító üzem volt), a Földes Nyomda (1908., tulajdonosa Fleischmann Dávid), az Egri Lapkiadó Részvénytársaság (1918) és a Merkur Nyomda (1928., Rand Barna tulajdona). – *Antalóczi Lajos: Az Egri Nyomda Rt. története. 1893–1949.*

²² Iklódy Győző (1845. december 23. – 1909. április 25.) hírlapíró.

²³ Gáspárdy Gyula (Eger, 1836 – Eger, 1898) Anyja a hevesvezekényi születésű Szalgháry Rozália Teréz (1795-1863) volt, apja Gáspárdy Lajos (1804-1855), sümegi születésű sómázsamester. Szülei 1836. január 24-én kötöttek házasságot Egerben. Frigyükből elsőként 1836. február 6-án született Gáspárdy Gyula, kicsivel később 1837. január 13-án született Egerben meg a testvéröccse Gáspárdy Géza. Gáspárdy Gyula felesége Németthy Katalin Adalberta (nemesi előneve: zsújtai) volt, aki 1839. december 10-én született Laskodon, és 1916. november 27-én hunyt el Egerben. Három gyermekük született, Gáspárdy Malvin (1860-?), Gáspárdy Erzsébet (1869-?) és Gáspárdy János (1875. március 1., Eger – 1952. április 3., Budapest) honvéd főhadnagy. Gáspárdy Gyula alapította az Egri Lapok és az Eger és Vidéke újságokat, ez utóbbinak 1884-85-ben szerkesztője is volt. Gáspárdy Gyula 1898. augusztus 1-én hunyt el Egerben. Nyughelye Budapesten van, a Németvölgyi temetőben.

²⁴ Eger és Vidéke, 1884. december 10.

Visszatekintve az elmúlt évi indulásra a szerkesztő ilyen önjellemzést adott: „*A maradisággal s apathiával oppozicionális állást foglaltunk el, zászlónkon a kor vezéreszméi kiírják, és ha a szerénytelenség vádjába nem akarnánk esni, sok olyan dolgot tudnánk elsorolni, melyek nyomán olvasóinkban gyökeret verne ama meggyőződés, hogy e lap valóban orgánuma a közvéleménynek, harcosa mindnyájunk érdekének...*”

Ezt követően a szerkesztő azt tartja fontosnak kiemelni, hogy a lap küzd azok ellen, akik behozták és ápolják a közügyekben a tespedést. Kiemeli még a programcikk a teljes pártsemlegességet: „*Nem vagyunk sem egyesek, sem valamely párt befolyása alatt álló, sugalmazott lap, hanem mindig mindenben a közérdek harcosa; nem iparkodunk tehát senkinek hízelegni, a korifeusok hatalmát elismerve azok gyengéit legyezzetni; hanem szolgáljuk önzetlen függetlenséggel megyénk és székvárosunk közönségét.*

Jól meggondoltuk, midőn e lap szerkesztését, melylyel sok ellenséget szerezünk eddig is magunknak, elválalva, mintegy vezérszerepet fogadtunk el; de reméltük s reméljük még ma is, hogy figyelmünk és munkánkért cserébe megnyerjük a jók elismerését; sőt még ellenkező esetben elégtételünk lesz az öntudat is, hogy híven, önosság nélkül, sikeresen működtünk.

Azokat, kik szeretik a közjót, a kik lemondva az általánossal több esetben ellentétben álló sajátlagosról, be tudják látni a közérdek fensőségét, – nem fogja bántani modorunk, melylyel nem a véres szájuság stylusában, hanem a maga tiszta valójában s néha bizony meztelenségében tárjuk föl a magunknak sérthetlenséget arrogáló „nagyok” túlkapásait s az igazságot”.²⁵

Az 1885-ös év elején még Gáspárdy Gyula a felelős szerkesztő, de már az év elején ismét többször helyettesíti őt Földváry: a március 4-i szám impresszuma is jelölte, hogy betegsége alatt Földváry Kálmán a helyettese. Aztán nem sokkal ezután, 1885. március 18-án már végleg lemond Gáspárdy Gyula és a szerkesztői székben átveszi helyét Földváry.

A szerkesztőváltásról a címlapon adnak ki közleményt: „*Mélyen tisztelt olvasó közönség! E lap felelős szerkesztőjének lemondása folytán a felelős szerkesztőséget, a lapot létrehozó szövetkezet, mint laptulajdonos megbízásából, e számtól kezdve véglegesen én vettem át. E lap, a szövetkezet tagjainak tetemes áldozata útján volt csak létre hozható; ma már szép pártolásnak örvend, mi mindenesetre az eddigi szerkesztő érdeme, kinek a közvéleményt híven tolmácsolni sikerült és ki elég ügyességgel bírt arra nézve, hogy a lap iránt a t. olvasó közönségnél érdeket keltsen. De eltagadhatatlan része van e szép sikerben a lap kiadójának is, ki sem költséget, sem fáradságot nem kimélt a végre, hogy a mélyen tisztelt közönség igényeinek megfelelhessen.*²⁶”

²⁵ Eger és Vidéke, 1884. december 31.

²⁶ Eger és Vidéke, 1885. március 18.

Ezt követően arról ír még olvasóinak Földváry, hogy csak a felelős szerkesztő személye változott, de őt is jól ismerik, és azzal, hogy pár munkatárs még jött is vele, csak növekedett a lap belértéke.

Egy héttel később, március 25-én a szerkesztő és a kiadó arról értekezik a címlapon, hogy az eddigi szövetkezet megvonta az anyagi támogatást a laptól, hogy az immár tartsa el magát előfizetésekből: *„Köztudomású dolog az, hogy az Eger és Vidéke lapot egy előkelő polgárokból álló szövetkezet áldozatkészsége hozta létre, azon okból, mert egy minden oldalról független, helyi érdekű közlöny hiányát érezte. A lap tehát egy hézagot volt hivatva pótolni, fennállásának most már második évében van, hogy feladatának megfelelt, tanúsítja azon pártolás, melyben eddig részesült. A lapot fentartó szövetkezet megvonta a laptól eddigi anyagi támogatását, mert szerintünk helyesen úgy vélekedik, miszerint ha a lap szükségét a t. közönség érzi, s ha azt támogatásra méltónak tartja, fenn fogja azt tartani; ha pedig a t. közönség elejti, a szövetkezet nem tartja magát további áldozatokra kötelezettnek.”*²⁷

1885. július 1-jéig működött a főutcán, a Hartl-féle ház földszintjén a szerkesztőség és a kiadóhivatal is, innen azonban elköltözött a Szent János utcába, a Mézáros-féle ház földszintjére.

Ugyanebben a hónapban, a július 28-án megjelenő számon már nemcsak, mint felelős szerkesztői, hanem kiadói pozícióban is Földváry Kálmán volt feltüntetve. Ugyancsak ebből a számból egy kis hírből²⁸ tudható meg, hogy a lap társszerkesztője Kemechey Jenő volt. Kemechey érdekes figura volt, éppen ekkor rúgták ki a jogakadémiáról, és mint szerkesztő számol be részletesen saját maga kicsapatásáról, és a lap részletesen lehozta a tanári kar indoklását is, az újság 1885. december 6-i száma címlapján:

„Kemechey Jenő negyedik évi joghallgatót az egri érseki lyceumi jogtanári kar, következő határozatával az egri jogakadémiai polgárok sorából kizárta: Kemechey Jenő jogtudományi szaktanfolyami IV. éves joghallgató fegyelmi ügyében az egri érseki lyceum jog- és államtudományi kara mint fegyelmi tanács 1885. évi november hó 24-én s folytatólag 27-én tartott üléseiben a következő határozatot hozta. (...) Kemechey Jenő joghallgatót, a közérkölcsiség, köztisztesség, vallás és vallásos kegyelet s így az akadémiai rend súlyos megsértésében bűnösnek ítéli s ezért büntetésül az egri érseki joglyceumból mindenkorra elutasítja és kizárja. Ezen határozat fensőbb jóváhagyás végett az ügyiratokkal s a bűnjelül szolgáló pamph-

²⁷ Eger és Vidéke, II. évf. 12. szám. 1885. március 25.

²⁸ *„A vidéki magyar hírlapszerkesztők és kiadók országos kongresszusa, mint már említettük, a jövő hó 26-án fog megtartatni Budapesten. E tárgyban folyó hó 20-án Balatonfüreden előértekezletet tartottak, melyen a kongresszus ügyét beszélték meg s tárgysorozatát is megállapították. A kongresszuson e lap szerkesztősége Földváry Kálmán felelős szerkesztő, Kemechey Jenő társszerkesztő és Kohn Dávid kiadóval fogja képviseltetni”*. – Eger és Vidéke, 1885. július 28.

let egy példányával a nagyméltóságú m. k. vall. És közokt. minister úrhoz lesz felterjesztendő. Miről is vádlott azon figyelmeztetéssel értesítettik, hogy neki szinte jogában áll a határozat ellen 30 nap alatt címzett minister úr ő méltóságához felbuzgósítani. Indokok: Vádlott Kemechey Jenő önvallomásával maga elismerte, hogy az Abbé du Cameaux álnév alatt és „A Szemináriumban” cím alatt itt Egerben Kohn Dávid nyomdájában megjelent szennyiratnak ő a szerzője. Ezen irat pedig egész irányával, szellemével és modorával helyreállítja a vádbeli vétséget. Mert kérdést sem szenved, hogy pl. „A rector úr” c. fejezetben az albumról, a hírről, a „Juliskáról” elbeszéltek; vagy „A gyóntató atya” című fejezetekben a nep. sz. Jánosról tett megjegyzés, vagy az „Egy Magdolna” nemkülönben „Az ablakból” c. fejezetek sikamlós elbeszélései: a Káplánkoromban történt” c. fejezet utazási jelenetei; A megpumpolt püspök regéje c. fejezetben leírt kalandok „Ninuskával”; a Kispapok öröme c. fejezetben leírt orgiái s a Csodadolgok c. fejezetben leírt bordélyházi jelenet – : mindezek és sok más futólagos megjegyzések és kifejezések oly trágárságok, melyek minden szeméremmel, minden erkölcsiséggel és tisztességgel homlokegyenest ellenkeznek: – És vajon mi egyéb, mint a papság és papi nevelés pertiflálása, hogy nevetségessé és gyűlöletessé tétessék. A kispap, A tanulmányi felügyelő úr, A szeminárium halottja c. fejezetek egész foglalata? – És mi egyéb a vallás és vallásos kegyelet prostituálásánál, mikor vádlott A gyóntató atya c. fejezetben élc és gúny tárgyává teszi a gyónást? – mikor nep. sz. Jánosról azt írja, hogy: neki ez a lovagias pap volt az ideálja, bár ...e szegény légi utas nemcsak a vizet, de a királyné keblét is látta hullámozni – a saját kebelén. – Vagy midőn sz. Antalról gúnyosan megjegyzi, hogy A jeles szent ezért be is jutott a menyországba (63. lap). Vagy mikor azt mondja: Kaptunk egy-egy olyan vastag breviáriumot, akár csak egy... no nem kínlódom hasonlatok keresésével: a breviárium vastag volt és a vastag állapot nem mindig megvetendő valami. Jó a vastag tárca, a vastag kanonoki kereszt és jó a vastag étel, mikor az ember éhes” (39. lap). – Vagy az eféle nyilatkozatok: „Sajátságos hogy a papok ténykedésének egyik legelső és legmagasztosabb hivatása az, hogy arról az áldott jó italtól, melyből a szent írás tanúsága szerint Noé öntött fel legelőször kifáradt malmának szomjas garatjára, – elmondják, hogy a vér a Krisztus véreből, sanguis e sanguine meo (101 lap). – Predikálják a hitet, a vallást csak azért, hogy a gyöngye elméjű népet a tiszta hit ferde kinövéseivel elsötítéssék, sat” (uo). Mint a legtöbb pap formaliter buzgón tudott imádkozni az istent s a vallást azonban csak ama kedves humbugnak tartotta, mely eszközzel nyugodt boldog életet biztosíthat magának” (104 lap). Sat, sat, melyekhez járulnak még ama számtalan frivolitások, melyeket a könyvnek minden fejezete és lapja a papokra halmoz, saturálva holmi (..) nyurga rektor (39 lap) pókhasú barát (63 lap) s eféle triviális kifejezésekkel. Bizonyos lévén ezek szerint, hogy vádlott Kemechey Jenő szóban forgó szennyiratával súlyosan vétett a közerkölcsiség, köztisztesség, vallás és vallásos kegyelet és így az akadémiai fegyelmi rém ellen is: ennél fogva őt az 1874. jogtan. szerv. szab. 54 §-a értelmében fegyelmi eljárás alá kellett vonni s büntetésekképpen ezen érs. joglyceumról mindenkorra

kizárni; ezen érs. jogliceumról annyival inkább, mert ő pamphletjében kitüntetett ellenséges érzületével a katolikus cultur és papság iránt ezen kath. Főpapi tanintézetben úgysis lehetetlenné, – hálátlanságával (legszelidebben szólva), az ezen tanintézet által nyújthatott jótéteményekre (?) érdemtelenné tette magát s abbe-li igényét hogy itt megtűressék, mindenkorra eljátszotta. Vádlott abbeli kifogása, hogy ő álnév alatt kiadott munkájáért a kar által feleletre nem vonható, – tekintet-be vehető nem volt és pedig azért nem, mert álnevek használata nem menti fel az akadémiai polgárokat a fegyelmi szabályok megtartásáról; s a karnak kötelessége fegyelmi hatalmával örködni, hogy ama szabályok álnév alatt se sértessenek meg s játszassanak ki az akadémiai polgárok részéről. Ama másik kifogás, hogy a kar nem illetékes a könyv által okozott netaláni sérelem elbírálására, mert az a sajtóbírószághoz tartozik, szinte nem volt figyelembevehető, és pedig azon okból, mert itt nem egyéni személyes sérelemről, hanem általában a közérkölcshöz, köz-tisztesség, vallás és vallásos kegyelet s ezek által közvetve az akadémiai fegyelem megsértéséről van szó: ez pedig az 1874. szerv. szab. 54 §-a szerint kétségkívül a karnak, mint akadémiai fegyelmi hatóságnak hatáskörébe tartozik. Ez így állván: ezzel én ipso elesik ama kifogás is, hogy jelen fegyelmi eljárás legalább is korai vagy időelőtti volna; minek folytán a karnak maga illetékességét meg kellett álla-pítania s az eljárásba közvetlenül bele kellett bocsájtkoznia”.²⁹

Kemechey kizárásáról a konkurencia, az Eger című lap is ír:

„Egynémely nagy pipájú, de kevés dohányú, búsképű hazafi egész „cause cel-ébre”-ré akarta fölfújni azt a köznapí dolgot, hogy az egri érs.-lyceumi jogakadé-mia tanárkara közelebbről fegyelmi úton kizárta az akadémiából Kemechey Jenő IV. é. joghallgatót, amiért ez, Abbé du Cameaux álnév alatt, „Két év a seminári-umban” cz., s Kohn Dávid egri nyomdász kiadásában megjelent pasquillusában a kath. vallás és a kath. papság ellen, minden nemesebb érzés előtt botrányos és szemérmetlen közleményeket bocsátott világgá. (...) Kohn Dávidnál lévő pénzbeli tartozását csak e gúnyirat által volt képes törleszteni.”³⁰

Kemechey kizárása az országos sajtóban is nagy vitát váltott ki egyébként. A közoktatási miniszterig eljutott az ügy, amely leiratban megerősítette a tanári kar döntését, hogy „Kemechey Jenő joghallgatót az egri érseki joglyceum hallgatói közül ezennel mindenkorra kizárom.”³¹ Ezzel vitatkozik rögtön a címlapon a szer-kesztő, hogy meggyőződésében a miniszteri leirat nem ingatja meg, sőt szerinte ezzel már a miniszter is törvénysértő lett.

²⁹ Eger és Vidéke, 1885. december 6.

³⁰ Az Eger 1885. december 15-i (XXIV. évf. 51. szám, 416.) számában

³¹ Eger és Vidéke, 1886. február 7., (III. évf. 6. szám)

Egy bohém–komoly hírlapíró, Kemechey Jenő

De ki is volt ez a Kemechey Jenő? Kemechey a zempléni Királyhelmece³² született 1862. december 28-án. Rövid ideig az egri papnevelő intézetben teológiát tanult és papnak készült. Egerben kezdte írói pályáját, ahol *A szemináriumban* címmel Egerben jelentek meg novellái. Ez lett aztán a veszte, ugyanis ezért a művéért kizárták a jogtudományi szaktanfolyami IV. éves joghallgatók sorából. Fegyelmi tanácsulást hívott össze az egri érseki lyceum jog- és államtudományi kara 1885. november 24-én és 27-én, és ezen ezt a határozatot hozták: „*Kemechey Jenő joghallgatót, a közerkölcsiség, köztisztesség, vallás és vallásos kegyelet s így az akadémiai rend súlyos megsértésében bűnösnek ítéli s ezért büntetésül az egri érseki joglyceumból mindenkorra elutasítja és kizárja*”. A tanári kar szerint Kemechey Jenő szóban forgó szennyiratával súlyosan vétett a közerkölcsiség, köztisztesség, vallás és vallásos kegyelet és így az akadémiai fegyelem ellen is.

Kemechey ekkoriban, 1885-ben már munkatársa volt az Eger és Vidékének, másrészt „*szerkesztette az Eger és Vidéke című politikai lapot, 1889. május 14-től mint segédszerkesztő, 1890. január 7-től pedig mint szerkesztő (neve csak ezen első számon van kiírva)*”.³³ Színyeit kiegészítendő jegyezzük meg, hogy már 1886-ban társszerkesztője volt Földváry Kálmán mellett az Eger és Vidékének, mint az kiderül egy címlapi polémiából is.³⁴ Ugyaninnen megtudható, hogy ekkoriban Kemechey a Pesti Hírlap egri tudósítója is volt egyúttal.

A lapba egyrészt K.J. és D.C. monogrammal, illetve Cingi Benő, Világos és Du Cameaux álnéven írt.³⁵ Abbé du Cameaux álnév alatt írta azt a művet is, melyért kicsapták.

Az Eger és Vidéken kívül írt a Zemplénbe s a Magántisztviselők Lapjába; illetve az Új Időknek is munkatársa Színyei szerint.

Miután az egri jogakadémiáról kirúgták, a pesti egyetemen fejezte be a jogot, majd báró Sennyey Pál főrendiházi elnökhöz ment magántitkárnak; később ügyvédjelöltnek iratkozott be. Azután a Heves megyei és Zemplén megyei közigazgatásban dolgozott tisztviselőként.

³² Királyhelmece (szlovákul Kráľovský Chlmec) város Szlovákiában, a Kassai kerület Tőketerebesi járásában. A Bodroghköz legjelentősebb városa a trianoni békeszerződésig Zemplén vármegye része volt.

³³ Színyei József: Magyar írók élete és munkái VI. (Kende–Kozocsa). Budapest. 1899.

³⁴ „*E vezércikkkel kapcsolatosan, mint e lapnak társszerkesztője s egyúttal a Pesti Hírlapnak egri levelezője*” – Eger és Vidéke, 1886. november 30.

³⁵ Belmunkatárs búcsúja mint külmunkatárs – Eger és Vidéke, 1885. június 23.

Egerből Szegedre ment, ahol 1890. június végétől a Szegedi Híradó munkatársa lett.³⁶ A Híradó szerkesztősége akkoriban a Tisza Lajos körút és Kálvária utca sarkán volt, a földszinten. Három kis szoba volt ez: a kapu mellett volt Kemechey hálószobája, ezt követte a főszerkesztői szoba, a harmadik szoba pedig a munkatársaké volt, benne egy festetlen X-lábú asztallal.

Péter László szerint is a Szegedi Híradó munkatársa és új felelős szerkesztője lett Lipcsey Ádám 1893-as távozása után. Érdekes, hogy Szabó László korabeli újságíró Kemecheyt komolyabb szerkesztőnek tartotta Lipcseynél: „*Pár évvel előbb, Lipcsey Ádám idejében még nagyon vidám volt az élet a szerkesztőségben, mert Ádám irtózott attól, hogy őt komoly szerkesztőnek tartsák Kemechey Jenő azonban tanultabb és komolyabb újságíró volt és munkatársaitól nem csak bohémséget, hanem munkát is várt.*”³⁷

Ugyanezen korabeli szegedi újságíró így ír még Kemechey Jenőről: „*Kemechey nagyon meg volt elégedve az első riporttal. Általában minden kéziratomat ő maga olvasta el és soha nem változtatott az írásomon semmit azon a címen, hogy ő ugyanazt a dolgot másként írta volna. (...) Kemechey nagy híve volt a »személytelen írásnak«. Azt magyarázgatta nekem, hogy egyes szám első személyben írni szerénytelenség; többes szám első személyben csak a királyoknak szabad írni, egyes szám harmadik személyben pedig csak a kis gyermekek és a bolondok beszélnek magukról. Mindenesetre megértettem ebből annyit, hogy az újságíró a tárgyat fejtsse ki cikkeiben, és ne a maga egyéniségét; a szubjektív megjegyzéseket Kemechey csak a szépirodalom terén tűrte. Ő maga inkább »társas lény« volt, mint szerkesztő; estefelé egy óra alatt elolvasta a kéziratokat és minden második nap irt egy kis vezércikket, három-négy hetenkint egy tárcát s ezzel a napi munkája el volt végezve. Finom modoráért és tökéletes korrektségéért az egész város nagyon szerette, – de különösen a hölgyek, akiknek elvből és kitartóan udvarolt. Sőt szerettük mi is, akik együtt dolgoztunk vele, mert ő is megbecsült mindenkit és a szerkesztőségben olyan tónust honosított meg, mely családias bizalmassága mellett is határozottan előkelőnek volt mondható.*”

Ugyanezen munkatárs azért kritizálta is Kemechey szerkesztői munkáját: „*Egy hónapi újságírói rapszodikus munkásságom után már mindent kritizáltam. Mindenkinek az írása »modoros« volt előttem. Kemechey vezércikkeit teljesen tartalmatlanoknak, semmitmondóknak találtam és kifejeztem előtte nagy csodálkozásomat amiatt, hogy ha meghalt egy gyermek, a halálozási hírnek mindig ezt a címet adta: »Bimbóhullás«.*”

Kemechey Szegeden a Dugonics-társaságnak osztálytitkára volt.

³⁶ A Magyar Életrajzi Lexikon szerint „1890–94 között a Szeged és Vidéke belső munkatársa, majd szerk.-je.”

³⁷ Szabó László emlékezései II. Szegény ember gazdag élete. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Bp., 1928. Délmagyarország Hírlap-és Nyomda Vállalat Rt. nyomása, Szeged.

1894 júniusában Kemechey összevezetett Endrényi Imrével, a kiadóvezetővel. A visszaemlékezések szerint Endrényi, mint kiadó felbontotta a szerkesztőségnek címzett leveleket és miután ehhez a vélt jogához ragaszkodott, egy napon a déli órákban sztrájkba léptek az újságírók. Sőt, Kemechey rögtön telefonált a Budapesti Hírlaphoz, hogy visszaveszik-e és miután visszafogadták, azonnal el is utazott Szegedről.

Egészen pontosan 1894. július 14-én elhagyta Szegedet és a **Budapesti Hírlap** belső munkatársa illetve a lap országgyűlési tudósítója lett.

Több regénye és novelláskötete jelent meg, két színművét is játszották. Ezek közül említésre méltók: Magyar gentry-történetek (elbeszélések, Budapest, 1891). Mara rózsái (Budapest, 1899). A kis király (regény, Budapest, 1899). Magyar mohikánok (elbeszélések, Budapest, 1901). Bodrogi történetek (elbeszélések, Budapest, 1902). Magyarország nagyasszonyai (regényes életrajzok, Budapest, 1902). A föld (dráma, Budapest, 1902; Malonyai Dezsővel, Nemzeti Színház.). Lobogó szerelmek (novellák, Budapest, 1904). Az emigráns (színmű, Budapest, 1904). A kis király (regény, Budapest, 1906). A bárónő rózsái című regénye a Budapesti Hírlapban (1895–96.) jelent meg. Kemechey a Budapesti Hírlapnál dolgozott haláláig, 1905-ig. Már 1901 körül betegeskedett, erre utal korábbi szegedi munkatársának, Szabó Lászlónak a visszaemlékezése: „*Kemechey már betegeskedett s a Budapesti Hírlap-nál pénteken és szombaton én helyettesítettem. Csakhamar nyakamba szakadt az ő rovata is, melyet Politikai Hullámok címmel mindig a vasárnapi számba irt*”.

Kemechey 1905. január 14-én hunyt el Budapesten.

Az egyik első magyar újságíró az Eger és Vidékénél

Az 1885-ös évben még Kohn Dávid volt a nyomdász. Nem sokáig azonban: az 1885. szeptember 1-i (35.) szám még a régi tipográfiával jelent meg, a szeptember 13-i azonban már megújult. Először egy hirdetésből derült ki, hogy az Eger és Vidékét immár nem Egerben, hanem Gyöngyösön, Herzog Ernő Armin könyvnyomdájában³⁸ nyomtatták. Öt hónapig készült egyébként Gyöngyösön a lap, 1886. február 16-án aztán mégiscsak visszakerült az egeri Széchenyi utcába, Kohn Dávid nyomdájába. Érdekesség egyébként, hogy a nyomdatulajdonossal kötött egyezség szerint a hirdetési oldal s annak jövedelme a nyomdászt illette. Ebben az időszakban, 1885 őszén már egyre gyakrabban feltűnik a lap hasábjain az akkor 20 éves Schwarz Sándor, aki Setét Sándor néven írja A hét története – Saison-cikksorozatát.

Az Eger és Vidéke munkatársa volt ezen kívül egy nagyon érdekes figura is, bizonyos Vay Sándor gróf is, akit a sajtótörténet Vay Sarolta néven az egyik első magyar újságíróként tart számon.

³⁸ Gyöngyös, Csapó utca 639. szám.

Az első magyar újságíróként is tisztelt Vay Sándor gróf 1859. december 6-án született egy nagy múltú arisztokrata családba Vay Sarolta grófnő néven a ma Dabas városához tartozó Gyónon. Apja, Vay László,³⁹ József főherceg főudvarmestere és koronaőre, anyja Beniczky Sarolta⁴⁰ volt. Néhányan az apának tulajdonítják a későbbi nemi szerepváltást, ugyanis az apa elsőszülött lányát fiúnak nevelte, öcscsét, Vay Pétert⁴¹ pedig állítólag szoknyában járatta.

A kis Vay Saroltának a nevelője Kászonyi Dániel volt 1867-től 1868-ig. A forradalom folytatásában bízó Kászonyi lovagolni és vívni is tanította Saroltát, ezen kívül történelemre, európai életre, a francia felvilágosodás eszméire, de Mozart, Dumas, Walter Scott és a német romantikusok műveit is megismertette vele.

Később Vay tizenkét éves korától kezdve Drezdában élt anyai nagyanyjánál, Bónis Johannánál,⁴² aki leánynevelő intézetbe adta. Itt esett meg az első leszbikus afférja: „13 éves korában szerelmi viszonyt kezdett egy angol lánnyal, aki előtt fiúnak vallotta magát, és a lányt elcsábította. Sarolta aztán anyjához került vissza, [akinek] bele kellett nyugodnia, hogy lányát ismét Sándornak hívják, hogy fiúruhát hordjon, és minden évben legalább egy szerelmi viszonyt inscenáljon a saját neméhez tartozó személlyel. (Psychopathia Sexualis.) Ettől kezdve rendszeresen voltak kalandjai nőkkel.”

Ifjúkoráról azt tudjuk még, hogy ekkoriban különböző helyeken, Lipcsében, Drezdában és Berlinben tanult.

Végül az egyetemet Budapesten végezte, s mivel a Vay család a XIX. századtól fokozatosan elvesztette vagyonának jelentős részét, ezért gondoskodnia kellett megélhetéséről, ezért írással és újságírással kezdett foglalkozni. Irodalmi munkásságát versekkel kezdte, ekkor még Vay Sarolta néven szépirodalmi szövegeket, verseket és novellákat közölt. De hamarosan az újságírói pályát és életformát választotta; diplomás nőként írásból, újságírásból élt: „Fekete szivart szeretett a szájában tartani, amikor a régi Kerepesi úti lóvasúton a hölgyeket gavallérosan szemügyre vette”.

Számos lapba írt, így a *Pesti Hírlap*, *Vasárnapi Újság*, *Új Idők*, *Egyetértés*, *Magyar Szalon*, *Országos Hírlap*, *Debreczeni Hírlap*, *Képes Családi Lapok* közötték írásait. A cikkekhez már különböző álnéveket használt (a *Vay Sándoron* kívül többek között *D'Artagnan*, *Vayk*, *Floridor* és *Celesztin* nevek fordulnak elő).

³⁹ Vay László (Berkesz, 1823. augusztus 15. – Berkesz, 1889. november 25.)

⁴⁰ Beniczky Sarolta (Baden Baden, 1837., – 1913. április 8.)

⁴¹ *Vay Péter* (Gyón, 1863. szeptember 26. – Assisi, 1948. február 28.) író, címzetes püspök, világotutató. Élete egy részét mint misszionárius utazással töltötte, 1903–1914 között a Vatikán megbízásából beutazta a világot. Útirajzeit, országismertetőit több kötetben jelentette meg. Magyarul elsőként közölt átfogó ismertetést Koreáról, az ország történelméről, kultúrájáról.

⁴² Nemesi előneve: tolcsvai.

Karcolatai, emlékezései főként a 17–18. századi főúri–nemesi társasági élettel foglalkoznak.

Újságíróként munkatársa volt az Eger és Vidékének. Erre utal, hogy 1886-ban a lap egy híre, mint „egykori munkatársunkról” számol be. *„Érdekes hír. Vay Sándor (?) grófról, lapunk egykori munkatársáról az a hír tartja erősen magát, hogy Nyíregyházán beleszerelmesedett egy igen csinos színésznőbe s a szép lánynyal közjegyző előtt kötött szerződéssel együttélésre kötelezte magát. Most, mint megbízható forrásból értesültünk csakugyan házastársként él együtt legújabb szerelmesével. Kíváncsiak vagyunk rá, vajon a szép hitves hányadik numerus alatt van följegyezve az érdekes gróf szerelmi életében és vajon meg van e elégedve a házastárs által nyújthatott örömeikkel?”*⁴³

Hogy Vay Sándornak nem csak a cikkei jelentek meg a lapban, hanem a fizikai valójában is jelen volt Eger városában, arra Borgos Anna Holmiban megjelent tanulmányában található megerősítés. A tanulmány ezt írja róla: *„A következő dokumentált afférja Egerben kezdődött mintegy tíz évvel később, ahol Hegyesi Mari⁴⁴ színésznőnek udvarolt. A vonzalom valószínűleg egyoldalú volt, de Vay mindenestre párbajba bonyolódott, hogy megvédje Mari becsületét egy fiatal jószág inzultusával szemben.”*

Nos, ha a drezdai női kaland 13 éves korában, 1872 körül volt, akkor a mintegy tíz évvel később arra enged következtetni, hogy Vay Sándor 1882, de mivel a lap csak később indult, inkább 1884 körül élt Egerben. Hegyesi Mari egyébként ekkor 21 éves volt, s már túl volt egy váláson.⁴⁵

⁴³ Eger és Vidéke, 1886. május 11.

⁴⁴ *Hegyesi Mari* (Padova, 1861. december 28. – Budapest, 1925. november 28.) színésznő. Hegyesi Mari 1861. december 28-án született Padovában. Apja Berghammer József katonatiszt volt. Krecsányi Ignác fedezte fel 16 éves korában, 1878-ban Békéscsabán az ő társulatában lépett először színpadra, majd Pécssett szerepelt, de 1879 és 1886 között Kassán, Debrecenben, Aradon újra Krecsányi Ignác igazgatása alatt szerepelt. 1886-ban a Nemzeti Színházhoz szerződött, 1918-ban örökös tagja lett. Vidéken drámái és hősnő szerepkörben érte el sikereit a Nemzeti Színház is erre szerződtette, de igazi tehetségét működése későbbi korszakában anyaszerepekben bontakoztatta ki igazán. A század első negyedében a Nemzeti Színház egyik legszélesebb skálájú és legbensőségesebb drámái művésze volt. 1925-ben, Budapesten érte a halál.

⁴⁵ Zilahy Lajos: Hegyesi Mari címmel írta róla a Nyugatban: *„A legszebb asszony volt. Arcára emlékezve a Duse arca jut eszembe és mindez nem csupa fantázia, hiszen testvére volt Dúsénak, olasz volt és Páduában született hatvanhárom esztendővel ezelőtt. Mély, nagy, gyönyörű szemében a Duse szemének, az olasz asszonyi léleknek sötét, bársonyos árnyékát hordta. Tizenöt éves korában már a színpadon volt és a csodálatos szépségű gyermeket tizenhét éves korában feleségül vette „az ünnepelt vidéki színész,” akitől csakhamar el kellett válnia. Ez a rövid házasélet – a durva és könnyelmű vidéki színész-férj oldalán – csupa szenvedés volt számára”*. Nyugat. 1925. 23–24.

Később, 1883-ban Nyíregyházán 24 évesen tudósítóként részt vett a tiszaezlári per tárgyalásán. Újságíróként a Sándor nála nem csupán álnév volt, hiszen férfiként élt és férfiként viselkedett és férfiként is öltözködött, nőkkel volt szerelmi viszonya, sőt „házasságot” kötött, egyik női szerelméért pedig párbajozott is. Borgos Anna ezt írja róla: *„Mindazonáltal a szabad, független és mozgékony újságírói élet megfelelt Vay Sándor személyes szükségleteinek: a dzsentrifkálódott nemes kényszerű választását a szabadúszó értelmiségi privilégiumává változtatta. Megjelenése és viselkedése egyaránt az előkelő férfitől elvárt, hagyományos külsőségeket betartó férfiidentitást fejezte ki. Élete, melynek a vállalt férfiszerephez híven része volt a név, az öltözködés és a párbajokat, szöktetéseket és utazásokat magában foglaló életforma, látszólag gördülékenyen, bár pszichés és praktikus küzdelmek közepette zajlott a férfiak világának különböző színterein.”*

Eger után egy másik, sikeres csábítása egy tartós kapcsolatához vezetett: Nyíregyházán megszöktette Eszéki Emmát, aki ugyancsak színésznő volt, a helyi bíró lánya, és Sándor kedvéért elhagyta a színpadot. Három évig együtt éltek Pesten, még házasságot is kötöttek (álpap előtt persze). Ennek a kapcsolatának azért lett vége, mert 1887-ben Vay Sarolta az ausztriai Wörthi-tónál nyaralva megismerkedett egy klagenfurti család lányával, a huszonhat éves tanítónővel, Engelhardt Marival. A két nő egymásba szeret és a család fenntartásai ellenére először levelezésbe, majd szerelmi viszonyba kezdenek, amely 1889-ben házassággal végződik. Vay ekkorra már „felbontja” korábbi „házasságát” Eszéki Emmával, aki azonban élete végéig Vay grófnénak tekinti magát.

Engelhardt Marival az idillt azonban durván kettétöri egy jogi procedúra, amely hamarosan orvosi vizsgálatba fordul át. Vay eladósodott, és kölcsönkért „apósától” nyolcszáz forintot egy nem létező titkári állás kauciójához. Amikor kiderült a csalás, az após feljelentette. 1889 novemberében tartóztatták le, és a vizsgálati fogságban fény derült női nemére.⁴⁶ A rendőrségi eljárás során Richard von Krafft-Ebing osztrák igazságügyi orvosszakértő és pszichiáter vizsgálta meg, erről részletesen beszámol a *Psychopathia sexualis* című művének 166. számú esettanulmányában.

A vizsgálat során az elfojthatatlan, kényszerszerű, „meg nem fékezhető” szexuális ösztön enyhítő körülményként szolgál, Sándort tehát paradox módon az orvosi szakvélemény alapján mentik fel. Ezt követően továbbra is gróf Vay Sándorként éli az életét, de nem tudni több nőügyéről.

Borgos szerint *„Vay tehetséges, produktív és viszonylag elismert szerző volt, szakmailag és szociálisan mégis a periférián maradt”*.

⁴⁶ Az esetről a napisajtó is hírt adott (l. pl. Kisasszony-férj, Borsodmegyei Lapok, 1889. november 12.)

Ugyancsak Borgos írja, az Eger és Vidéke lapot is megemlítve tanulmányában:⁴⁷ „Az Eger és Vidéke mindenáron nőnek akarja látni Vay Sándort. Ezért az újságíró összegyűjt egy sor sztereotipikusan női vonást, és hozzáilleszti Sarolta biológiai neméhez, figyelmen kívül hagyva Vay tökéletesen eltérő karakterét. „Sarolta comtesse-ből akaratlanul is kitört a finom idegzetű nő. Összeremegett, ha olyan férfi oldala mellett kellett pár percig maradnia, akinek a körmei nem voltak tiszták. [...] Vay Sarolta grófnő szerette és szereti mindazt, ami finom, meleg, érzékeny, szívet, gyöngédséget és ízlést föltételez, tehát az asszonyit. Versei, tárcái kerekdedek, finomak, csöngők, mint egy bájos asszony kacaja. [...] Sarolta grófnőnek soha nem voltak férfias kedvtelései. Csupán annyit tett meg, amennyit egy-egy sportkedvelő főúri hölgy is megenged magának. Kocsikázott, vadászott és szivarozott. S mindezt nem azért tette, hogy a férfiak előtt excentrikus voltát bizonyítsa; hanem mert meg volt győződve, hogy a férfiasság zománcával közelebb juthat azok szívéhez, akiket annyira szeretett – az asszonyokéhoz. Vay Saroltában egyszerűen az »asszony-kultusz« nyilatkozott meg.” – Ez a leírás a korábbi, testetlen lesbizikusképhez áll közelebb; egy szó sem esik a nőügyekről, kocsmákról, párbajról, szexualitásról, perverzióról, Krafft-Ebingről, csupán a női nem mértéktartó „kultuszáról”.

Az újságírói pályát megszakítva, rövid ideig kávéimport-ügynöksége volt Fiumében, de az üzlet hamarosan megbukott, és ő ismét visszatért az íráshoz.

Az I. világháború alatt Zürichben tartózkodott; itt tüdőgyulladást kapott, és 1918. május 23-án egy lugánói szanatóriumban meghalt.

Elszigeteltségbe, csalódottságba, az anyagi és szakmai elismerés fájó hiányába torkolló pályafutásáról maga így vall abban a későn napvilágra került szövegrészletben, amelyet itt a közreadó Buza Péter nyomán idézek: „*Ritkán írok én már. Tavaly óta betegeskedem, előbbről a csekély előismerés, rossz anyagi javadalmasítás, czéhbelleiktől tapasztalt kevés jóakarat, fájdalom, igen meguntatták velem a magyar litterátor állapotát.*” (Saroltából Sándor)

Verseiből szülővárosa önálló kötetet jelentetett meg (Vay Sándor/Sarolta: Virágborul minden rögre, 2009). Alakját Rakovszky Zsuzsa VS című regényében (2011) elevenítette fel.

1886 februárjától a Heves megyei Községi és Körjegyzők Egyletének Hivatalos Közlönye lett az Eger és Vidéke, ezen változásról Pro domo címmel így írt a címlapon:

„*Egy hírlap életében bizonyára nem csekély esemény az, midőn kivergődve a kezdetlegesség göröngyös vicinális útjából, nyílt síkra, széles útra jut, hol könnyebb is, biztosabb is a haladás. És nem csekély jelentőségű a már nagyobb tér-*

⁴⁷ *Borgos Anna*: Vay Sándor/Sarolta: egy konvencionális nemiszerepáthágó a múlt századfordulón. Holmi. 2007. február. <http://www.holmi.org/2007/02/borgos-anna-vay-sandorsaroltaegy-konvencionalis-nemiszerepathago-a-mult-szazadfordulon> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

ben működő hírlap fejlődésére és hatására az, midőn egy nem csak erkölcsi, de hivatásában gyökerező erejénél fogva is tekintélyes egyesület hivatalos közlönyévé választja a meggyőződése szerint közérdekeknek hasznosan szolgáló lapot. Egy ilyen nagy jelentőségű mozzanatot jegyezhetünk föl mi is hírlapunk, az Eger és Vidéke életében: a hevesmegyei községi és körjegyzők egylete ugyanis Parádón tartott gyűlésében lapunkat hivatalos közlönyévé választotta, egylete részére megrendelte és az egylet tagjainak pártolásra ajánlotta.”⁴⁸

Földváry főszerkesztősködésének idején volt az Eger és Vidéke első sajtópere is, melyről a lap hírt is ad olvasóinak: „Sajtóper Hát aggattak már a mi nyakunkba is egy sajtópört. Tavassy Antal polgármester indította meg ellenünk azon cikk mi-
jában, mely a „Fogyasztási adó kérdéséhez” címmel s Nagy Bernát aláírással jelent meg egyik nem régi számunkban. A citatóriumot Czarán sajtóügyi vizsgáló bírótól Budapestről már vettük is.”⁴⁹

1886. március 16-án, pár nap múlva már le is hozza a lap az ítélet szövegét: „Ő felsége a király nevében. Az egri kir. járásbírótság sajtórendőri kihágással vádolt Földváry Kálmán 63 éves, róm. kath., egri lakos, nő, heves megyei aljegyző, az Eger és Vidéke lap szerkesztője és kiadója, vagyontalan, sajtóvétségért már büntetve volt, az 1848 XVIII t. c. 30 és 40 §§-ai és az 1867: 431 sz. igazságügyministeri rendelet értelmében a sajtórendőri kihágásban vétkesnek kimondatik és a btk. 27 §-ában meghatározott célra fordítandó 15 (tizenöt) nap alatt vhajtás terhe mellett az államkincstár részére az egri kir. járásbírósnál lefizetendő 15 (tizenöt) ft. pénz-
büntetésre, ennek behajthatatlansága esetén 3 napi elzárásra ítéltetik s az igénybe veendő tartási költségekben elmarasztalatik”.

* * *

Bő másfél évnyi szerkesztői munka után Földváry Kálmán, aki egyébként az utolsó fél évben fizetés nélkül dolgozott, ő búcsúzik el a laptól az 1886. december 28-i számban. „Lapunk e száma utolsó ez évben. Egyszersmind utolsó szám, mely az eddigi szerkesztő felelőssége mellett megjelenik.”

Tőle a szerkesztést Gáspárdy Géza (az impresszum szerinti írásmódban Gáspárdy Geyza) veszi át az 1887. január 4-i számmal kezdődően. Beköszöntőjében többek között ezt írja az új szerkesztő:

„Az új évfolyammal ujólag be kellene mutatnunk programmunkat annyival is inkább, mert lapunk mai számával a szerkesztőség egészen újonnan alakult. Mi azonban nem vagyunk politikai lap, de nem is óhajtunk politikai pártállást elfoglalni, sőt az ilyennek még árnyékát is kerülni óhajtjuk a társadalom terén pedig nincsenek pártok. Itt csak egy nézet uralkodik „mindenkor és mindenben az igazságot védelmezni, támogatni, a közérdekeknek önzetlenül minden személyes

⁴⁸ Eger és Vidéke, 1886. február 7. (III/6.)

⁴⁹ Eger és Vidéke, 1886. március 12.

tekinteteket mellőzve – hasznára lenni, a társadalom ferdeségeit, kinövéseit irgalmatlanul ostorozni...

1887 januárjától újra a főutcai Hartl-féle ház (vagy korabeli számozás szerint Széchényi utca 188.) földszintjén működik mind a szerkesztőség, mind pedig a kiadóhivatal; de csak pár hónapig; ugyanis az 1887. április 5-i szám fejléce szerint a kiadó maradt a Hartl-házban, a szerkesztőséget viszont már a „Főutca” 205. szám alatt találni.

Az Eger és Vidékét 1887. január 4-től egészen 1889. december 31-ig szerkesztette Gáspárdy Géza (az ő neve előtt Borovszky említi Csoór Gáspárt⁵⁰ mint szerkesztőt, erre megerősítést azonban nem találtam). Az ő ideje alatt, bár még beköszöntőjében azt írta, hogy nem akarnak politizálni, 1889-től mégis csak politikai lappá lett, ettől kezdve az alcím is módosult: „*Vegyes tartalmú politikai hetilap, a Heves megyei Községi és Körjegyzők Egyletének Hivatalos Közlönye*”. 1889 novemberétől ismét „Vegyes tartalmú hetilap” lett a megjelölés.

Gáspárdy Géza életpályája

A Gáspárdy család Nyitra megyéből származik és 1659-ben kapták a nemességet.⁵¹ Az ő leszármazottuk Géza Gáspárdy (könyöki) 1837. január 13-án⁵² született Egerben. Anyja a hevesvezekényi⁵³ születésű Szalgháry Rozália Teréz⁵⁴ volt. Apja Gáspárdy Lajos,⁵⁵ sümegi születésű sómázsamester. Szülei 1836. január 24-én kötöttek házasságot Egerben. Frigyükből elsőként 1836. február 6-án született Gáspárdy Gyula, majd kicsit később Géza, aki középiskoláit szülővárosában, a jogot a pesti egyetemen végezte: itt Venczelt, Paulert és Korvássyt az örök ifjú Burik István jogtanár úrral együtt hallgatta. Szinnyei írja róla: 1856-ban az akkoriban fennálló császári és királyi törvényszéknél auscultánsá lett, 1858-ban a mezőkö-

⁵⁰ „Tulajdonosa és kiadója Kohn Dávid nyomdász, szerkesztői pedig Csoór Gáspár 1887. január 1-től 1889 december 31-ig; Gáspárdy Géza, utána Völgyi Gusztáv 1891. február 3-ig, majd április 20-ig Hrubos Árpád”.

⁵¹ *Gáspárdy László – Gáspárdy András: Monographia Historiae Nobili Familiae Gaspar-dy de Könyök ad Anno 1659.* Budapest 1993. 176. Ill. 2009. 508.

⁵² Szinnyei szerint január 12-én.

⁵³ A falu központjában található az 1770 körül, Quadri Kristóf által épített barokk stílusú Szalgháry-kastély, amely ma közművelődési célokat szolgál, és itt kapott helyet az orvosi rendelő is.

⁵⁴ Szalgháry Rozália Teréz 1795. december 24-én született Hevesvezekényben, 1863. november 3-án hunyt el Egerben. Nemesi előneve: szalgári.

⁵⁵ Gáspárdy Lajos 1804. június 5-én született Sümegen. Filozófiai tanulmányokat folytatott, majd Eszéken, később Egerben vállalt állást. Egerben vette el feleségül a tőle kilenc évvel idősebb Szalgháry Rozália Terézt. 1855. május 13-án hunyt el Szolnokon.

vesdi járásbíróshoz segédbíróvá nevezték ki. Az októberi diploma megjelenésekor disponibilitásba helyeztetett. 1862 elején tarna járási szolgabíróvá nevezték ki, itt 1867 végéig maradt állásban.

Eközben 1864-ben, 27 éves korában⁵⁶ vette el feleségül a pesti születésű Okolicsányi Celesztta (1841–1892) nevű hölgyet (nemesi előneve: okolicsnai, okolicsányi teljes neve: Celesztta Mária Ilona), akitől 1864. december 23-án Egerben megszületett Géza⁵⁷ nevű fia, majd 1865. december 23-án szintén Egerben megszületett első lánya, Gáspárdy Celesztta⁵⁸ (1865–1896). 1867. szeptember 30-án született Egerben Gáspárdy Anna⁵⁹ (1867–1907) nevű lánya.

Ezt követően gazdálkodni vonult vissza hevesvezekényi birtokára, hivatalát ugyanis megszüntették. Ekkor 1869. június 27-én született meg Egerben negyedik gyereke: Gáspárdy Hedvig (1869–1877), aki azonban 8 éves korában meghalt.

Gáspárdy Géza és családja 1870-ben Egerbe tért vissza: a Széchenyi utca 12-es számú ház lett az otthonuk. Egerben ügyvédi irodát nyitott Géza, és hamarosan Heves vármegye egyik leggazdagabb ügyvédje lett. Ügyvédi működése alatt to-

⁵⁶ Szuromi Rita pontatlanul 33 évesnek írja nősülésekor a Falu a nemesek földjén. Életképek Hevesvezekény történetéből című könyvében: 98.

⁵⁷ Ifjabb Gáspárdy Géza, a legidősebb fiú 1864. december 23-án született. A bécsi Keleti Akadémián végzett, majd diplomata lett. Olykor megjelenik vele kapcsolatos hír az apja által szerkesztett Eger és Vidékében, így például 1887. december 27-én: „*Lapunk felelős szerkesztőjének fiát Gáspárdy Géza cs. és kir. keleti akadémiát végzett ösztöndíjas növendéket a cs. és kir. közös külügyminiszter konsuli növendékké nevezte ki. A városunkban oly előnyösen ismert derék fiatal embert épen 23-ik születésnapján érte e kitüntetés*”. Ezt követően Isztambulban és Zürichben alkonzul volt, Belgrádban és Marseille-ben követségi titkár, Rómában követségi tanácsos, Mexikóban konzul. Felesége Joaquina Arias (1835–1895) táncosnő volt. Két lányuk született: *Gáspárdy Mária* 1899. július 31-én Belgrádban és *Gáspárdy Olga* 1903. október 13-án Firenzében.

⁵⁸ Gáspárdy Celesztta (1865–1896) férje Illés Agbaba császári és királyi katonatiszt volt, aki 1859. november 1-én született Alsógracsac településen, Lika Korbava vármegyében és 1934. december 7-én hunyt el Erdőteleken. Gáspárdy Celesztta egyébként 22 éves korában tagja volt annak a hölgykoszorúnak, akik 1887. június 12-én fogadták az Egerbe érkező Jókai Mórt: „*Viharos éljenzés között szorított kezet a körülötte lévőekkel, miközben Erdélyi Gizella átnyújtotta neki a koszorút, mit meghatottan fogadván a koszorú átadó: Erdélyi Gizella, Gáspárdy Celesztta, Gombosi Aranka, Hutter Ilona, Jekkelfalusy Ilona és Etel, Kovács Etelka, Lipcsey nővérek, Miticzky Etelka és Rosenberg Berta kisasszonyokkal kezet fogott s homlokon csókolta őket*”. Eger és Vidéke, 1887. június 14.

⁵⁹ Gáspárdy Anna 1867. szeptember 30-án született Egerben és 1907. november 25-én hunyt el Felsőábrányban. Anna férje Máhr Dezső István (1861. február 11., Eger – 1931. december 10., Alsóábrány) volt.

vábbi hat gyermeke született: 1871. január 2-án Vezekényen Gáspárdy Armand⁶⁰ nevű fia, 1874. szeptember 20-án szintén Vezekényen Gáspárdy Guido nevű fia. 1876. június 4-én született Gáspárdy Ervin (1876-1884) nevű fia Egerben, 1879. július 27-én pedig Gáspárdy Béla⁶¹ (1879–1948) nevű fia szintén Egerben. 1881. február 15-én született Egerben Gáspárdy Elemér (1881–1963) nevű fia, a későbbi minisztériumi osztálytanácsos, országgyűlési képviselő. Tizedik gyermeke 1883. május 15-én született Egerben Gáspárdy Olivér (1883–1893) néven, sajnos csak tíz évet élt.

Az Eger és Vidéke lapnak az alapításától, 1884. március 12-től egészen haláláig munkatársa volt, a szerkesztői feladatokat pedig 1887. január 1-től 1890. január 1-ig látta el az Eger és Vidékénél.⁶²

Gáspárdy Gézának egyébként több helyen is volt birtoka, néha ezek is felbukkannak a lapok hasábjain: „*Lapunk szerkesztőjének földjén lévő istálló leégett*”.⁶³

Gáspárdy Géza 1891. december 26-án, este 8 órakor hunyt el Egerben.⁶⁴ December 29-én temették el, a Fájdalmas Szűzről elnevezett Hatvani temetőben nyugszik Egerben.

Az Eger és Vidéke 1890–94 között

Gáspárdy után Völgyi Gusztáv 1890 januárjától 1891. február 3-ig, majd április 20-ig Hrubos Árpád szerkesztette a lapot. Ekkor egy hónapig a kiadóhivatal volt felelős a szerkesztésért. 1890. január 14-től csak a „*Hetilap*” felirat volt már a fejlécben.

⁶⁰ Gáspárdy Armand 1871. január 2-án Hevesvezekényen született. A bécsi festő-akadémiát végezte el és Pesten dolgozott, mint tájkép, zsánerkép és történeti képek festője. 1927-ben halt meg.

⁶¹ Gáspárdy Béla jószágigazgató 1879. július 27-én született Egerben. A Magyaróvári Gazdasági Akadémián tanult, majd gróf Széchenyi Péter Vas megyei birtokát vezette negyedszázadig. Első felesége Payer Teréz (1896. január 1., Dejtár – 1966. október, Baden bei Wien, Ausztria) volt, második felesége pedig Albina Anhaizer. Gáspárdy Béla 1948. szeptember 22-én halt meg Csempeköpácson.

⁶² *Szuromi Rita* a Falu a nemesek földjén című könyvében a Gáspárdy család tárgyalásakor (p.99.) sajnos ezt is teljesen pontatlanul a következőképpen írja: „*Az Eger című hetilapnak alapításától 1884. márciusi haláláig munkatársa volt és három évig szerkesztője*”. In: *Szuromi Rita: Falu a nemesek földjén. Életképek Hevesvezekény történetéből.* Hevesvezekény. 2013. 97–108.

⁶³ Eger és Vidéke, 1887. május 10.

⁶⁴ Eger és Vidéke VIII. évf. 52. sz., 1891. december 29.

1891. május 19-től Klasánszky László és Setét Sándor, 1892. június 14-től pedig Setét Sándor illetve Beleznay László voltak a szerkesztők.⁶⁵ 1892. december 16-tól ismét új az Eger és Vidéke alcíme: „*Heves megye Községi és Körjegyzők Egylete és a Miskolczi Kereskedelmi és Iparkamara Heves megyei hivatalos közlönye*”.

1892-től egyébként hetente kétszer jelent meg a lap, az 1893. június 8-i számnak pedig kisebb a formátuma. Még ugyanebben az évben, 1893. október 22-én, az utolsó, 80. számban a szerkesztőség nevében Kolacskovszky János jelenti be a lap megszűnését. E számban elbúcsúzik Kohn Dávid tulajdonos is és a munkatársak nevében Farkas Dezső. Az utolsó számban méltatja a lap tíz évét Gáspárdy Gyula, az első szerkesztő.

1894-től az Eger és Vidéke Egri Újsággá alakult át.

⁶⁵Borovszky. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0010/18.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)